

EEN KLEINE GENTSE STOKERS- EN BROUWERSGESCHIEDENIS AAN DE APOSTELHUIZEN - KOEPOORTKAAI (1831-1929)

Aflevering 5. Brouwerij en mouterij Van Oudenhove (1885-1892)

Marc Hanson

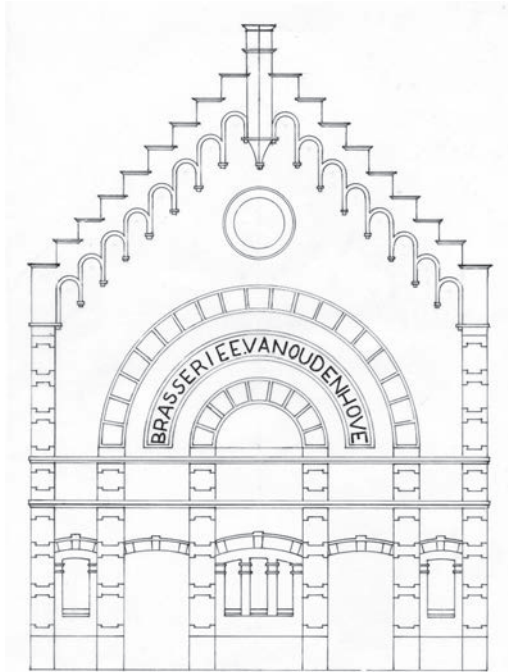
Een nieuwe eigenaar

Op 1 juni 1885 liep de voorziene termijn van vijf jaar af en eindigde zoals voorzien de vennootschap Minne en Compagnie. In artikel 15 van de statuten was gestipuleerd dat bij ontbinding elke vennoot het recht had de brouwerij verder te zetten na taxatie ervan door drie experts. Van Oudenhove, die bijna 25 jaar jonger was dan Minne, had voor die voortzetting gekozen. Daarom besloten de twee gewezen vennoten de goederen van de maatschappij bij notariële akte onder elkaar te verdelen. Van Oudenhove werd aangesteld als vereffenaar van de in onverdeeldheid gelaten schulden ten belope van 8.995 fr. Het ging vooral om leveranciersrekeningen voor mout, gerst et cetera, die nog betaald moesten worden. Een logische keuze: Ernest zou die leveranciers nog geregeld over de vloer krijgen.

De verdeling gebeurde als volgt: Van Oudenhove kreeg de brouwerij en de omringende huizen (geschat op 110.000 fr.) en de vaste bedrijfsuitrusting zoals de moutbrekers, de brouw- en kookketels, de koelbak, de gistkuipen en uiteraard de stoommachine. Die bedrijfsoutillage werd op 16.000 fr. geschat. De voorraden, het los materieel en de drie paarden werden eigendom van Minne. De stock omvatte 2.400 hl bier in de kelder, 1.400 kg hop en 7.300 kg mout op de zolder. In de schuur lagen er 700 fusten, 1.200 tonnen en 600 halve tonnen. In de remise stonden twee platte bierwagens en twee koetsen. Alhoewel de waarde van beide loten in frank uitgedrukt nagenoeg dezelfde was, was die eigendomsverdeling een heikel punt, zeker omdat het gescheiden gebruik van de respectieve goederen de dag van de scheiding inging. Zo waren de stock en allerlei materieel eigendom van Minne, maar onmisbaar voor de werking van de brouwerij.

Daarom kocht Van Oudenhove het deel van Minne direct af. Waarschijnlijk met het oog hierop ging hij kort voor de verdeling drie leningen aan: een van 26.000 fr. bij een grondeigenaar uit Sint-Laureins, een van 50.000 fr. bij Victor Audenaert met de brouwerij als onderpand en een onderhandse van (?) fr. bij

Moerman. Die leningen tegen 4,5% zouden na zijn dood door zijn zuster - erfgename verder worden afbetaald. Blijkbaar ontstonden er over die afkoop betwistingen, want Van Oudenhove deed Minne zelfs een proces aan, dat pas met zijn dood in 1892 zou eindigen. Zijn erfgenamen zouden er nog de financiële gevolgen van ondervinden in de vorm van nog te betalen advocatenkosten

Afb. 1. In 1888 liet brouwer Van Oudenhove voor zijn biermagazijn aan de Zakkebandstraat nr.31 een 15 m hoge en 12 m brede, mooi afgewerkte gevel met inrijpoort plaatsen (Stadsarchief reeks G12 nr. 1888 L 3, kalkpapier nagetekend door arch. Herman Rosseau).

Brouwerij en mouterij Van Oudenhove

Uit het voorgaande blijkt overduidelijk dat de brouwerij, die voortaan de naam van de nieuwe eigenaar zou dragen (afb. 1 en 2), in de loop der jaren een behoorlijke groei had gekend en financieel gezond was. De maatschappij had in 1885 15.923fr. in kas en in totaal voor 38.556 fr. schuldvorderingen vooral voor geleverd bier, terwijl haar eigen schulden zoals gezegd 8.995 fr. bedroegen. Het bedrijf dat Van Oudenhove overnam, behoorde toen tot de top tien van de (in totaal ongeveer zestig) Gentse brouwerijen met een jaarproductie die ongeveer het dubbele bedroeg van de gemiddelde jaarproductie (ca. 3.000 hl) der Belgische brouwerijen. De gemiddelde prijs van de biervoorraad in de

kelder bedroeg 10 fr. per hl tegenover 13 fr. voor België. De gemiddelde prijs van het goedkope(re) Gentse bier schommelde toen rond de 7,5 fr. per hl.

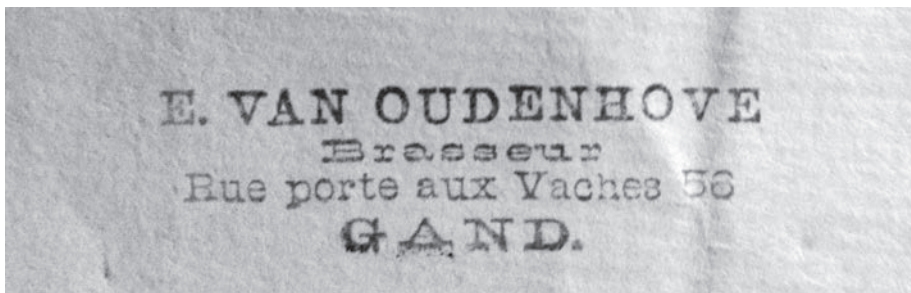
In 1888 diende Ernest een bouwaanvraag in voor een eigen mouterij (afb. 1 tot 4). Hij koos voor een vierkante gemetselde eest (ast) met een plaatijzeren droogvloer die van onderuit verwarmd werd. De koppeling van brouwerij en mouterij was vooral bij de kleine, ambachtelijke brouwers zeer gebruikelijk geweest. Na ca. 1875 was ze niet meer zo evident omdat toen de grootmouterijen opkwamen, die goedkoper en kwalitatief beter mout afleverden. Waarom begon Ernest er dan nog mee? Veel ambachtelijke brouwers verwerkten de gerst liever zelf tot mout omdat die zeer bepalend was voor de kleur en de smaak van hun bier. Op die manier kon hij de gekiemde gerst precies drogen (branden) zoals hij hem voor zijn bier wilde. In de wintermaanden kon hij zijn brouwersknechten zo ook beter aan het werk houden.

Een pijnlijk en aanslepend proces

Ongeveer twee maanden nadat Van Oudenhove de brouwerij had overgenomen, kwam er een nieuwe accijnswetgeving voor de brouwerijen. De wet van 20 augustus 1885 verving die van 1822, die aanleiding had gegeven tot misbruiken omdat hij geen rekening hield met recente vernieuwingen in de toestellen en de productiewijze. De nieuwe wet liet de brouwers (voorlopig) kiezen tussen de oude aanslag op basis van de inhoud van de beslagkuip of het betalen van tien centiemen per kilo gebruikt meel voor de bereiding van het wort. In dat laatste geval moest de brouwer in zijn werkverklaring aan de administratie der accijnzen laten weten hoeveel meel (droge mout) hij op een bepaalde dag voor zijn brouwsel zou gebruiken. Bij controle mocht het legaal toegestane rendement (opbrengst van 1 kg mout: maximaal 25 l wort aan 1 graad densiteit bij een temperatuur van 17,5 graden met een tolerantie van 10 procent) niet worden overschreden. De meeste brouwers, ook Van Oudenhove, kozen voor de nieuwe heffing omdat ze hen vrijer liet in hun werkwijze en toeliet beter bier te brouwen.

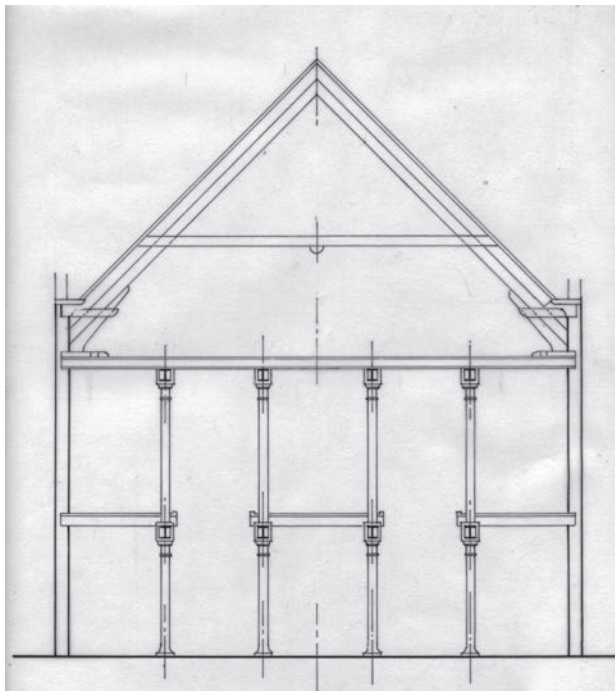
Op 22 juli 1886 stelden twee controleurs van de administratie der bieraccijnzen een proces-verbaal op tegen Van Oudenhove omdat hij het legaal toegestane rendement had overschreden. Op 16 juli om vijf uur 's morgens hadden zij de brouwerij een eerste maal bezocht om de opgegeven hoeveelheid meel te controleren. De volgende dag hadden zij het wort voor de twee verschillende brouwsels gecontroleerd, respectievelijk rond twee en zeven uur. Na de metingen en de nodige omrekeningen (in essentie: 326,973 hl wort aan 1° : 1.117 kg gedeclareerd meel = 27,80 l) was dus een overschrijding van het maximaal toegestane rendement (27,50 l) vastgesteld.

Van Oudenhove, die bij de vaststellingen aanwezig was, ondertekende het proces-verbaal, waarin een boete van 1.648,50 fr. werd opgelegd. In een brief van 9 november 1886 aan de gevaloriseerde brouwer stelde de directeur van de indirecte belastingen een minnelijke schikking voor op basis van een ministeriële omzendbrief van 4 november: de brouwer zou slechts 1.000 fr. plus de onkosten moeten betalen. De minister van financiën hield rekening met de aanpassingsproblemen van de brouwers aan de nieuwe wet en met het feit dat veel overtreders eerder nog nooit op fraude waren betrapt. Van Oudenhove aanvaardde en betaalde op 13 november 1.019 fr. aan de schatkist.

Afb. 2. Bedrijfsstempel op de bouwaanvraag (zie afb. 1).

Van Oudenhove was lang niet de enige die beboet werd voor overschrijding van de rendementslimiet. Honderden brouwers werden om dezelfde reden tot boetes veroordeeld. Tijdens vele en lang aanslepende processen met expertises allerhande bleek de densimeter die de controleurs gebruikten de boesdoener: hij duidde een te hoog soortelijk gewicht aan en vertoonde ook nog een paar kleinere mankementen. Indien de densimeter bij Van Oudenhove telkens $0,1^\circ$ minder had aangeduid, was het rendement 27,191 geweest, dus onder het legaal toegestane maximale rendement. De verdedigers van de minister van financiën en zijn administratie voerden aan dat de tolerantiegrens van 10 procent door de Kamer juist was toegestaan om kleine(re) fouten bij metingen en omrekeningen op te vangen. Maar sommige brouwers flirtten zodanig met het maximaal toegestane rendement van 27,5 l (i.p.v. uit te gaan van 25 l) dat ze vroeg of laat tegen de lamp liepen. Uiteindelijk gaf een uitspraak van het Hof van Beroep te Brussel van 12 juni 1890 de experts gelijk: de gebruikte densimeter gaf een te hoog soortelijk gewicht aan in vergelijking met het wetenschappelijke instrument en was dus eigenlijk ongeschikt om er metingen mee te verrichten. De minister liet daarom nieuwe densimeters maken, waarop ook de gradenverdeling duidelijker was aangegeven. Vanaf mei 1891 zouden ze in gebruik genomen worden.

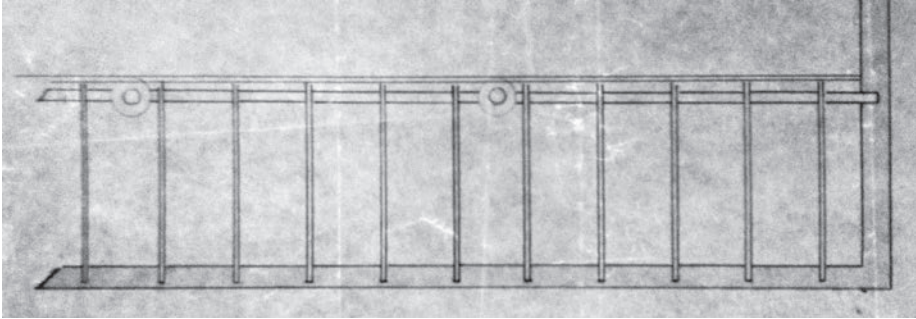

Afb. 3. Doorsnede nagetekend (zie afb. 1).

Na de betwistbare betaling van de boete, bleef de brouwerij in dispuut met de administratie van financiën in verband met de ‘onbetrouwbare’ officiële densimeter: Van Oudenhove nam zelfs Leon Hallet in de arm, een advocaat die al verscheidene brouwers in gelijkaardige betwistingen met de overheid had verdedigd. Volgens de Gentse brouwer ging het hem veel meer om een principe dan om een geldkwestie en bovendien stond zijn eer op het spel. Hij had het proces-verbaal ondertekend in de overtuiging dat de controle correct was verlopen. Dit bleek nu overduidelijk niet het geval. Daarom eiste hij via de rechtbank de nietigverklaring van zijn veroordeling en de teruggave van de ten onrechte betaalde boete. Hij wilde hiermee ook een juridisch precedent scheppen. De rechtsgang zou niet worden voltooid omdat Van Oudenhove tijdens het verloop ervan zou overlijden.

In Gent bij de grotere brouwerijen

De aanslepende (juridische) twisten met de belastingdienst verhinderden niet dat Van Oudenhove (ook) tijd en geld investeerde in zijn brouwerij. Dankzij de aankoop van bestaande cafés of de bouw van nieuwe in drukke straten

Afb. 4. Ondersteunende constructie (zie afb. 1).

zoals de Brabantdam, trachtte hij zijn vaste bieromzet te vergroten. Hij huurde ook zelf enkele cafés en een paar hotels, waarin hij dan een gerant plaatste. Zo huurde hij Café du Temple aan de Brabantdam en voor het Hotel de la Cour d'Autriche moest hij maandelijks de voor die tijd flinke som van 333,33 fr. neertellen. In maart 1888 wilde hij het eerder al verbouwde biermagazijn verhogen en voorzien van een nieuw dak en een nieuwe toegangspoort. Toen de aannemer sterk twijfelde aan de stevigheid van de oude façade langs de Zakkebandstraat, besloot Van Oudenhove om het biermagazijn van een geheel nieuwe voorgevel te voorzien. Op 28 mei kreeg de brouwer hiervoor de toelating. Het werd een trapgevel met oculus, die geaccentueerd werd door een parallel lopende boogfries. De gevel was verder versierd met een dubbele halfronde boog en imitatieblokken (zie afb. 1).

De brouwerij E. Van Oudenhove brouwde in hoofdzaak twee soorten bier van hoge gisting: een sterk en de gewone Gentse uitzet. Dat laatste was een donkerbruin, vrij zoetig, alledaags bier met een laag alcoholpercentage, dat meestal als tafelbier gedronken werd. Het eerste bier was een amberkleurig, zwaarder bier door het gebruik van een (veel) grotere hoeveelheid donker gebrande mout. Van beide bieren werden behoorlijk wat hectoliters gebrouwen, want in een lijst van de 71 Gentse brouwers uit 1891 stond de brouwerij Van Oudenhove qua productie op de zevende plaats, boven zijn buurman - brouwer Alexis (veertiende). De gemiddelde jaarlijkse storting (= het verbruik van zetmeelhoudende droge grondstof) van de Gentse brouwerijen bedroeg toen 85.347 kg. Met 177.909 kg bedroeg die van Van Oudenhove dus ruim het dubbele. Hiermee brouwde hij toen minstens tweemaal zoveel bier als het landelijk gemiddelde, dat zelfs in 1900 nog maar 4.399 hl zou bedragen.

Met bijzondere dank aan Herman Rosseau